

Moğolistan: Nomadizmden, AVM kültürüne!

Soğuk savaş yıllarında, 1990'lı yıllar öncesinde, Moğolistan 1.56 milyon kilometrekare (Türkiye yüzölçümünün yaklaşık iki katı) devasa bir alan ve bu 'çöllük' alanda; atları, develeri, koyunları ve keçileriyle birlikte 'Nomadizm'i tam anlamıyla sürdüren bir toplumu akla getirirdi. Oysa 'Financial Times'ın kıdemli Uzakdoğu analistlerinden Leslie HOOK'a göre bu tablo artık tamamen değişmiş durumda ve üçmilyona yakın nüfusun yaklaşık yarısını barındıran başkent Ulaanbaatar; çok katlı lüks iş merkezleri, caddelerinde trafiği kilitleyen lüks binek araçlar ve alışveriş mekanlarında akla gelebilecek tüm popüler dünya markalarının bulunduğu bir şehre dönüşmüş! Üstelik, başkent dışı da göreceli olarak benzer durumda ve toplumun hemen hemen tümü 'geleceğe yönelik hiçbir ciddi ekonomik endişesi bulunmayan, **teorik olarak**; kadını-erkeği, genci-yaşlısı, hepsi milyoner olan' bir ülke görünümünde.Çünkü, ülkedeki 'zengin' altın, bakır, uranyum, molibden, kömür madenleri çıkarılmaya başlanıyor.Ülke, daha şimdiden çift haneli büyüme rakamlarına sahip ve Dünya Bankası raporlarında (WB CPS: Country Partnership Strategy) maden-mineral öncülüğünde, '**eşi-benzeri görülmemiş transformasyon süreci**' sıklıkla vurgulanıyor. Durum, adeta mitolojideki Phoenix kuşunun Orta Asya versiyonu olarak kabul edilen **Toğrul kuşunun, Moğolistan'a konması gibi!**

Maden-mineral öncülüğünde olsa da, aslında büyüme mucizesinin ilk adımları 1990'lı yılların başında, sosyalist kuralların terk edilip 'pazar ekonomisine geçiş kararı alınmasıyla' atılmıştı bile. Ülkede, istikrarlı çok partili demokrasiye geçilmiş, sivil toplumun rolü hızla ve büyük oranda artmış, yönetsel şeffaflık gelişmeye başlamıştı.Devlet Başkanı Sayın Elbegdorj, 22 Eylül 2011 tarihinde 'FPA Foreign Policy Association'da yaptığı konuşmada, 'Moğolistan bugün küresel demokrasi savaşının şampiyonlarından biridir. Çünkü, demokrasiyi seviyoruz ve demokrasiyi sevmek en büyük güçtür' derken, toplantıda bulunan ABD -Reagan dönemi- eski BM temsilcisi ve 'National Endowment for Democracy' başkanı Carl GERSHMAN başta olmak üzere, salonun şahit olduğu en yüksek alkışlardan birini almaktaydı! Yine aynı yılın, 2011'in 26 Şubatında da, 'Citigroup baş ekonomisti Williem Buiters' küresel ekonominin geleceği konusunda yaptığı değerlendirmelerde, Moğolistan'ı; Çin, Bangladeş,Mısır ve Hindistan ile birlikte, 3G-Global Growth Generator-olarak tanımladığı kriterlere uygun 'küresel büyüme motoru ülkeler' arasında saymakta, Economist dergisi de 02 Ocak 2013 tarihli baskısında, 2013 yılında en hızlı büyüyecek ekonomiler sıralamasında birinciliği Moğolistan'a vermektedir.

Moğolistan maden bakanlığı verilerine göre, ülke büyümesinin 'şimdilik' yegane temel taşı olan tahmini kıymetli maden rezervleri ve 'başlıca rezerv ocakları' şu şekilde sıralanıyor;

-Oyu Tolgoi: 37 milyon ton bakır ve 1.300 ton altın,

-Tavan Tolgoi: 1.4 milyar ton kok kömürü,

-Tsaan Suvarga: 324.000 ton bakır,

-Asgar: 2.247 ton gümüş ve 76.746 ton bakır,

- **Timurtein Ovoo: 885.300 ton çinko,**
- **Dornod: 28.868 ton uranyum,**
- Gurvan Bulag: 16.073 ton uranyum,**
- Mardai: 1.104 ton uranyum,**
- Boroo: 38 ton altın ve 5 ton gümüş,**
- Erdenet: 4.8 milyon ton bakır ve 131.034 ton molibden,**
- ./..

Halihazırda bazı ocaklarda üretime başlamış durumda (Ör: Altın üretimi; 2006:22.561,00Kg, 2007: 17.473,00Kg,..), Oyu Tolgoi(*) ve çalışmaları devam eden diğer ocakların da faaliyete geçmesiyle maden üretimi ve ihracatının geometrik olarak artması beklenmekte.

Earnst& Young kuruluşunca, Moğolistan yer altı kaynaklarına yönelik olarak hazırlanan ve Ekim 2012 tarihinde yayınlanan 'Mongolia Mining and Tax Guide 2012/ 2013'e göre, ülkenin halen en önem verilen ocağı 'Oyu Tolgoi'nin yatırım bedeli 6 milyar USD ve 6 Ekim 2009 tarihinde -yoğun tartışmalar ertesi-parlamento tarafından kabul edilen yatırım anlaşmasına göre 'dominant yatırımcı Turquoise Hill' firmasının payı %66, Moğolistan hükümetinin payı da %34 oranında.2010 yılı GSMH'sı 6.2 milyar USD olan bir ülke için, bu haziran sonlarında -2013 haziran sonları- faaliyete geçmesi beklenen 'sadece bu yatırımın boyutunu' açıkça göstermekte olup, 'sadece' bu yatırım nedeniyle 2019 yılında ülke ekonomisinin 30% büyümesi beklenmekte.Projenin tam kapasitedeki istihdam boyutu ise, onbini Moğol vatandaşı olmak üzere onbeşbin kişiye yeni iş imkanı yaratılmasına yönelik.** Ve yıllık -sadece altın olarak- 330.000 ons (1 ons=31.1 gr, yaklaşık) üretim planlanmakta!Oyu Tolgoi'deki bakır üretiminin ise küresel üretimin 4% sini karşılaması bekleniyor.***) USGS (U.S. Geological Survey: <http://www.usgs.gov/> Ms Susan WACASTER) Moğolistan raporlarında, ayrıca ülkenin doğusunda henüz kanıtlanmamış 'petrol üretimine yönelik' uygun rezervlere sahip olabileceğinden bahsedilmekte!

Moğolistan ekonomisi, 2012 yılında 12.3% büyüdü; 2011 yılındaki büyüme oranı ise 17.5% idi ve Dünya Bankası 2013 yıl büyümesini 13% olarak revize etti ve revize edilen 13% oran dahi halen küresel ekonomideki en yüksek oranlardan biri.Ancak, hızlı büyümenin beraberinde oluşabilen 'enflasyon ve bütçe açıkları' Moğolistan için de sorun olmaya devam ediyor. Dünya Bankası 2013 Nisan ayı güncellemelerine göre, mali açık GSMH'nin 8.4% ulaşarak son 13 yılın rekorunu kırdı, 2013 yılı sonunda da benzer trendin gerçekleşmesi bekleniyor! Enflasyon da 2011 ve 2012 yılındaki 'çift haneli' oranlardan, 2013 Mart ayı itibarıyla, tek haneye, 9.8% düşebilmiştir.Özellikle inşaat sektörü ürünlerindeki fiyat artışı, endekslerin üzerinde gerçekleşmiş ve 2005 yılından bu yana metrekare inşaat maliyetleri 'dörde katlanarak' 350.000,00MNT/ 500.000,00MNT den 1.6 milyon MNT/ 2.0 Milyon MNT'ye yükselmiş durumda.(1000MNT=0.70USD/ 1USD=1437.50MNT-www.coinmill.com) --Ancak, konut edinmeye ilişkin olarak kolaylık sağlanması amacıyla, 2013 Nisan ayında, mevcut yönetim ile Bank of Mongolia arasında 'mortgage anlaşması' imzalandı ve yararlanıcıların sadece devlet memurlarıyla sınırlı olmayıp, düzenli

gelire sahip tüm vatandaşlara yayılması için çalışmalar hızla sürmekte olup yıllık faiz oranı 8% (+/- 1% opsiyonlu) ve vadesi 20 yıl olarak planlanmakta.-

Türkiye- Moğolistan ilişkileri ortak tarihi ve kültürel bağlar temelinde sorunsuz seyretmekte; her iki tarafta da siyasi, ekonomik-ticari, askeri, kültürel vb. tüm alanlarda işbirliğinin daha da gelişmesi isteği ve kararlılığı mevcut bulunmaktadır.Türkiye, Moğolistan'ın dış politika ve ulusal güvenlik konseptinde 'Üçüncü Komşu' olarak yer almakta olup, bu kavrama göre, Moğolistan sınır komşuları dışındaki önemli ülkelerle de ilişkilerini sağlamlaştırmayı ve güvenlik gibi alanlarda işbirliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır.(****)

Ekonomik ilişkilerde ise genel kaniya göre;

- 2012 yılı için 44.000.000,00 USD civarındaki dış ticaret -2013 ilk dört ay için: 24.342.000,00USD- hacminin potansiyele göre 'son derece yetersiz' olduğuna,

-2015 yılına kadar MDG'ye (Millenium Development Goals) ulaşarak, 2016-2021 yılları için 'bilgi temelli ekonomiye' geçişi öngören Dünya Bankası ilintili Moğolistan ulusal planlamalarında, benzer sektörlerdeki kobi'lerimizin karşılıklı işbirliği'nin ilgili tüm taraflara yarar sağlayacağına ,

-Halen toplam nüfusun 23.8% inin –başkent Ulanbataar'ın ise 40% inin- kaloriferli/ sıcak sulu konutlarda oturduğu Moğolistan'ın konutlaşmasına ve yakın yıllarda –olağandışı- artacak olan altyapı inşaatlarına (*****) katkıda bulunabilecek müteahhitlerimize ihtiyaç bulunduğu inanılmaktadır.

(*) USGS (U.S. Geological Survey- Ms Susan Wacaster) kuruluşunun yaptığı araştırma sonuçlarına göre, 2020 yılına kadar sadece Oyu Tolgoi maden ocağından elde edilecek gelirin Moğolistan'ın GSMH'nin 1/3 ünü sağlaması beklenmekte,

(**) Oyu Tolgoi LLC resmi web sitesi: www.ot.mn/en/about-us

(***)İşletmecisi firma deklarasyonu www.turquoisehill.com

(****)Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-mogolistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

(*****) www.business-mongolia.com